

Barcelona, 1888-1929-1992

Ara mateix acaba de fer cent anys. El 20 de maig de 1888, Sa Majestat la reina regent Maria Cristina inaugurava l'Exposició Universal de Barcelona. Una dama de la cort duia als braços un xiquet de bolquerets, Alfons XIII, qui passat el temps, el 1929 inauguraria l'Exposició Internacional de Barcelona sota l'aixopluc del dictador Don Miguel Primo de Rivera. D'ací a quatre anys, s'inauguraran els Jocs Olímpics de 1992.

Si Barcelona avui és com és, en bo-

Tres esdeveniments econòmics i socials han marcat les successives etapes de transformació de Barcelona. Després de les exposicions de 1888 i 1929, els Jocs Olímpics del 92 seran la fita que la prepararan per al segle XXI.

Tomàs Ribera

ça d'Espanya. I l'Eixample de Barcelona tot i que va ser aprovat per Reial Decret de 1859, no serà fins les darreries del segle passat quan assolirà el seu ple desenvolupament.

Els Jocs Olímpics del 92 —això ningú ho posa en dubte— tenen per a Barcelona una importància que va més enllà dels resultats esportius. I com ja va passar el 1888 i el 1929, la polèmica està servida. Una polèmica que sona a coneguda quan analitzem aquells fets esdevinguts ara fa 100 anys.

DOMÈNEC UMBERT

na part ho deu a les dues exposicions, i de l'encert que demostrí en la realització dels projectes urbanístics lligats a la celebració dels JJ.OO. depèn el seu futur.

Recordem abans d'entrar en matèria i per a fer boqueta, que quasi tots els *monuments* que identifiquen de forma immediata Barcelona, van ser bastits amb motiu de les esmentades exposicions: l'Arc del Triomf, l'estàtua de Colom, el Poble Espanyol, el Palau Nacional, o la Font Màgica de la pla-

Tres aspectes de l'evolució de la Fira de Barcelona. Dalt, a la dreta, el 1888, a l'esquerra 100 anys després. Baix, a la dreta, el 1929.

1888: Exposició Universal, però no tant

Cap als anys 1850, Barcelona era una ciutat plena de carrerons pudents, on els seus 175.000 habitants s'amuntegaven atrapats per les muralles. Malgrat l'existència de fàbriques, de l'arribada del ferrocarril a vapor i, en definitiva, d'una economia que començava a funcionar a l'europea, els vells murs impedièren l'expansió urbana.

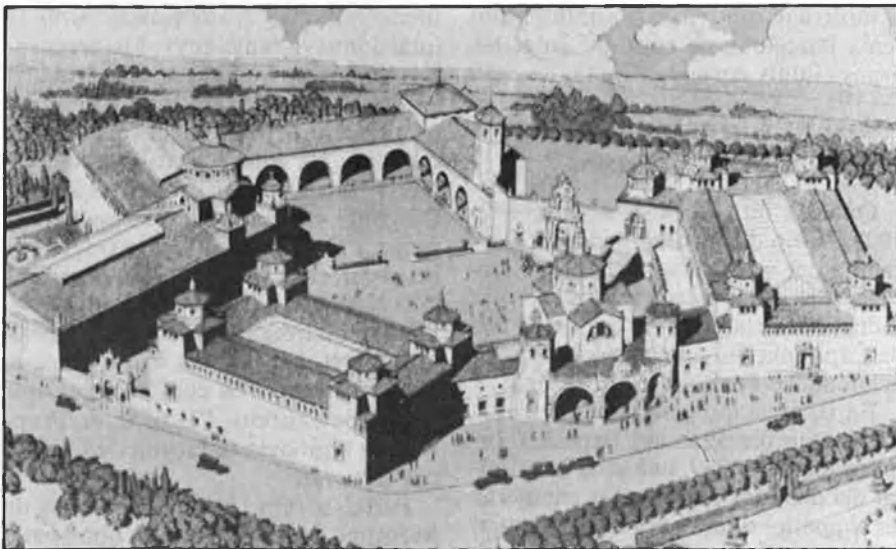
L'enderrocament de les muralles i l'impuls constructor de l'Eixample, va fer que Barcelona passés a tenir, el 1888, 273.000 habitants. Aquest creixement extraordinari fou possible perquè, malgrat les crisis cícliques que patia l'economia, Barcelona ja era aleshores, amb molt, el municipi amb més empenta —i més duros— de tot Espanya. Però això calia explicar-ho, no sols als emigrants que arribaven cada dia, sinó a tothom, i en especial als grans inversors.

De tal manera que un bon matí Don Eugenio Serrano de Casanova, un funcionari estatal amb molta experiència en fires internacionals, ja que havia estat el comissari espanyol d'altres celebrades a Europa, es presenta al despatx de l'alcaldede Barcelona, Rius i Tauler, i li ven una pinta: pensa celebrar a Barcelona, pagant's-ho ell, una magna exposició, a la manera de les que es fan a París, Viena o Londres.

Com se sap, a Don Eugenio se li van acabar els calés en un tres i no res. Fou llavors quan l'Ajuntament de Barcelona es va haver de fer càrrec de l'organització de l'Exposició Universal. Només hi havia quatre barracons mal fets al parc de la Ciutadella.

Dins la més pura tradició mediterrània, s'inaugurà la fira sense estar acabades les instal·lacions. De fet, quan la fira ja era closa, algunes de les seves instal·lacions encara estaven en obres, com el magnífic barrestaurant Els Tres Dracs, de Domènech i Montaner, avui museu de zoologia, on reposa —*sic transit gloria mundi*— una patètica i tal vegada pedagògica col·lecció de bèsties dissecades.

Barcelona es va omplir de gent. Entre els dos milions de visitants, es van poder comptabilitzar un parell de reis, nombrosos aristòcrates, i en general

Dalt, el Palau de l'Agricultura. Baix, un monument de la construcció de l'estàtua de Colom.

allò que se'n diu gent de món. Fou una exposició discreta, si la comparem amb les de París (1878 i 10 milions de visitants), Londres o Viena. Els expositors, tret dels francesos, no van ser tampoc massa esplèndids a l'hora de mostrar els seus productes. Però en fi, quatre països de quatre continents (d'Oceania no hi va acudir ningú) plantaren la seva barraca al Parc de la Ciutadella, pertot arreu es parlà de Bar-

celona, i fins i tot feren reina dels Jocs Florals la reina Maria Cristina. Aquell any guanyà la Flor Natural un autèntic especialista, que semblava triat per l'ocasió: el canonge de la seu de Vic mossèn Jaume Collell, Mestre en Gai Saber des de feia anys, i de la corda dels Aparici, Sardà i Salvany, Nocedal i altres conservadors de morro fort.

Valentí Almirall, que des del primer moment no va voler saber res de l'exposició, degué alegrar-se del pufo que li va deixar l'Exposició Universal a l'Ajuntament de la Ciutat: sis milions de pessetes fou el dèficit d'aquella modesta fira.

Però Barcelona canvià, i de quina manera. Es va obrir el passeig de Sant Joan, que donava entrada a l'exposició una vegada traspasat l'Arc del Triomf. El Parc de la Ciutadella va perdre els vestigis militars que encara quedaven, i esdevingué un conjunt de jardins magnífic. Es va guarnir el passeig de Colom, s'aixecà el famós monument, i el modernisme començà a plantar les seves cases deixant bocabadats els vianants.

L'Eixample adquirí un impuls considerable, tot i que entre la utòpica visió del seu creador Ildefons Cerdà, i el que ha quedat, hi ha una gran diferència. Però Barcelona, gràcies a l'Exposició Universal de 1888, tornà a ser una ciutat europea, amb empenta, i disposada a consolidar-se com a tal. Que l'invent va donar resultat, ho demostra que les fires continuaren. Però va ser l'Exposició Internacional de 1929

la mostra definitiva de la voluntat que tenia Barcelona de comptar entre les grans ciutats europees.

1929: Barcelona, ciutat metropolitana

Quan la nit del 14 de setembre de 1923 Primo de Rivera abandonà Barcelona per a anar cap a Madrid i fer-se càrrec del Directori Militar, una multitud de catalans l'acompanyà des de Capitanía fins a l'estació de França aclamant-lo com el seu salvador...

En fi, hi ha qui pensa que, entre altres motius per celebrar l'Exposició Internacional de 1929, una seria la voluntat del dictador per intentar recuperar les simpaties d'una burgesia a la qual prèviament havia pres el pèl amb les seves promeses de donar suport a un ideari moderadament catalanista. Clar que en aquells temps, Primo de Rivera només era capità general de Catalunya, i era —per poc de temps ja, per cert— l'amo del país.

L'Exposició Internacional de 1929 estigué a punt de deixar l'Ajuntament de Barcelona en la més absoluta misèria. El dèficit fou de més de 120 milions de pessetes. Però Barcelona, a partir de l'Exposició del 29, serà la gran ciutat

metropolitana, cosmopolita, amb la qual somiava tants anys. Els preparatius de l'esdeveniment que tindria lloc a la muntanya de Montjuïc, i els efectes posteriors, han arribat fins als nostres dies. Es construïren les dues primeres línies del metro. L'avinguda Diagonal començà a estirar-se cap al terme d'Esplugues de Llobregat, es obrí el carrer de Balmes —per on circulava el tren de Sarrià—, i la ciutat continuà, amb timidesa, el seu acostament al mar rentant de cara la façana que donava al port. Es construeix el nou edifici de Correus, l'Estació de França, i es remodela la façana de Capitanía General.

Però, sobretot, la vella muntanya de Montjuïc és urbanitzada en bona part, i als seus peus la plaça d'Espanya —un nom, per cert, que evoca amb claredat l'ambient polític d'aquells anys— esdevé un dels centres neuràlgics de la ciutat, on convergeixen un dels eixos de l'Eixample —la Gran Via— que continua cap a l'aeròdrom— l'avinguda del Paral·lel —que du al port— i el carrer de la Creu Coberta que travessa el barri de Sants.

El passeig de Gràcia salta la Diagonal i s'uneix al carrer Gran. Pertot arreu apareixen places i carrers. A

Montjuïc, el Palau Nacional, una falla prou forteta que de tant de veure-la plantada ha acabat resultant com de la família, semblaria, tan enorme, una gallina lloca protegint aquelles petites joies, obres mestres de l'arquitectura d'avantguarda, que foren els pavellons d'Alemanya, de Mies van der Rohe (feliçment reconstruït ara fa un parell d'anys), el de Iugoslàvia dissenyat per Brassovan, o el de la Nestlé, una meravella de l'arquitectura cubista.

Gran part dels pavellons desaparegueren després de la mostra, tal com estava previst. En realitat, s'havien aixecat amb materials de baixa qualitat, tot just perquè duressin el temps de l'Exposició. Però encara en queden un bon grapat als peus de Montjuïc. Per tant, els arquitectes Nicolau Maria Rubió i Tudurí, i Duran y Reynals, tenien ja preparat l'any 30 un projecte per arrasar tots els pavellons, i als solars de l'Exposició Internacional bastir un monumental conjunt de gratacels, a mig camí de la realitat i els somnis, en una visió al·lucinant del que ara, en 1988, comença a fer-se realitat no gaire lluny de la plaça d'Espanya: a l'avinguda de la Diagonal, per la zona de Pedralbes, ja comença a pendre cos la *city* barcelonesa. És el

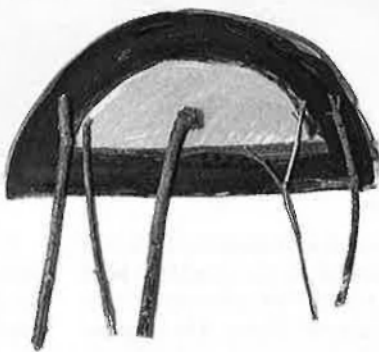
Participa durant 15 dies en tallers d'art compartint les teves experiències amb artistes i joves creadors.

■ Quinzena d'art de Montesquiu'88

Tallers d'arts plàstiques per a joves creadors.

Del 15 al 31 de juliol de 1988.

Miguel Angel Campano (PINTURA)
Yamandu Canosa (PINTURA)
Enric Pladevall (ESCULTURA)

Enguany, l'Ajuntament de Montesquiu conjuntament amb la Diputació de Barcelona patrocina i organitza tallers per artistes, joves creadors i estudiants d'art, obrint un espai de trobada per a la creació i reflexió artística.

Lloc: Castell de Montesquiu (Ripollès)
Edat dels participants: Entre 18 i 30 anys
Informació i inscripcions: Del 30 de maig fins el 21 de juny a l'Ajuntament de Montesquiu, Tel.: (93) 855 00 39 o al Servei de Joventut de la Diputació de Barcelona, Rambla de Catalunya 126, Barcelona. Tel.: (93) 402 22 22, extensió 3862.

Organitzen:
Servei de Joventut de la Diputació de Barcelona
Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona
Ajuntament de Montesquiu
Coordinació: Florenci Guntín
Amb la col·laboració de:
Caixa de Catalunya
Caixa Comarcal de Manlleu.

Ajuntament de Montesquiu

Diputació de Barcelona

nucli d'una imponent actuació urbanística que, amb els Jocs Olímpics a quatre anys vista, comença ja a tenir cara i ulls.

1992: Barcelona, ciutat olímpica

Durant setze dies, entre el 25 de juliol i el 9 d'agost de 1992, atletes vinguts de tot el món participaran a Barcelona en els 25 Jocs Olímpics d'Estiu.

Durant aquests setze dies, i gràcies sobretot a la televisió, Barcelona esdevindrà la capital de l'Univers. Perquè tot surti segons el que està previst, fa molts anys que a la Casa Gran s'han estat rumiant aquesta història, per a la qual Barcelona ha apartat en un raconet vora 150.000 milions de pessetes. Els malpensats diuen que, una vegada més, l'ajuntament es quedarà endeutat fins a les celles. Les fonts oficials diuen que no hi haurà pèrdues. Com passà el 1888 i el 1929, com si el temps no passés, els JJ.OO. del 92 ja compten amb petits escàndols —la dimissió del que fou director d'esports del COOB 92, Antoni López, abans que el cessessin, el canvi de certes instal·lacions de l'Anella Olímpica ja que els llocs inicialment previstos eren geològicament inestables, el retard en les obres a causa de les vagues en el sector de la construcció, el gos de Mariscal, etc. Políticament, de portes enfora tots fan pinya, però la realitat és que més enllà de les declaracions institucionals, ajuntament i govern de la Generalitat —socialistes i convergents—, se les han tingut, se les tenen i se les tindran en polèmiques que la gent del carrer interpreta, no sense una bona dosi de raó, com afans de protagonisme. Hi ha, però, alguna cosa més, amb més càrrega política. Davant l'omnipresència de CiU en el teixit social de Catalunya, la concessió dels JJ.OO. a Barcelona és el capital polític més gran de què disposa el PSC, i malgrat això, Maragall estigué a punt de perdre l'alcaldia les passades eleccions. Per sort, aquestes són coses que passen en qualsevol democràcia, i com en qualsevol democràcia, els diners del contribuent són seguits amb lupa pels gestors de la cosa pública. No és per a menys. La quantitat a invertir, és important.

Ajuntament, Diputació, Generalitat i govern central han de col·laborar en el finançament de les obres d'infraestructura. Es calcula en uns 400.000 milions de pessetes el cost total de les obres que estan lligades als Jocs directament i indirectament (és a dir, obres que sense

la ja pròxima celebració de les Olimpíades, no s'haurien fet ara).

L'acabament del cinturó del litoral, la construcció de la Vila Olímpica, amb dos mil habitatges, dos hotels de luxe, un port esportiu amb capacitat per a 500 embarcacions, el passeig del litoral, el soterrament de vies de ferrocarril, la transformació de la part vella del port en zona per al lleure i el comerç, a més, és clar, de la construcció de les instal·lacions estrictament esportives,

A hores d'ara, un pis al Poble Nou val ja una petita fortuna, mentre els veïns es pregunten si la Vila Olímpica no quedarà convertida en un luxós gueto, en comptes de ser la màquina que arrossegui cap al desenvolupament que tot el barri.

Una cosa, però, és innegable: 1992 és ja una data mítica, el masclet que ha despertat Barcelona d'una migdiada, ni llarga ni curta, i li ha fet tornar a creure's que sempre ha estat una gran

Preparació de l'exposició Cent anys de Fira.

o la remodelació de la zona existent entre plaça d'Espanya— Estació de Sants-Diagonal-Pedralbes, més les actuacions a la zona de la Vall d'Hebron, estan canviant ja la fisonomia de la ciutat.

De totes aquestes actuacions es poden derivar uns resultats que, en el cas concret de l'actuació en la façana marítima, són força espectaculars i poden tenir conseqüències històriques per a l'urbanisme de la ciutat. D'una ciutat que definitivament sembla disposada a viure de cara al mar, i transformar una de les zones més degradades del municipi —el polígon que hi ha entre les degradades platges del Poble Nou, l'avinguda d'Icària i el passeig de Carles I— en una zona residencial per a classes mitjanes, al bell mig d'un barri obrer com ara és el Poble Nou. Els habitatges de la Vila Olímpica, quan acaben els Jocs es ficaran a la venda. Caldrà tenir uns 17 milions de pessetes per fer-se amb un piset d'uns cent metres, al bell mig d'una urbanització de qualitat, amb parcs, jardins, tendes, de tot.

De moment, l'especulació immobiliària per aquella zona és ja una bojeria.

ciutat, i per tant cal fer coses per seguir sent-ho. En aquest sentit, quan es miren les maquetes i els plànols de les grans actuacions urbanístiques que es preparen, és evident que les actuacions de 1888 i 1929, són, per dir ho així, els dos extrems del pèndul que marquen un moviment de desenvolupament urbà. És així que la Vila Olímpica comença al Parc de la Ciutadella, seu de l'Exposició Universal de 1888, i l'Anella Olímpica se situa al Parc de Montjuïc, on se celebrà l'Exposició Internacional de 1929.

Per una vegada en la vida, les coses s'han planificat amb temps —prou just segons diuen—, ja que la por al ridícul mundial és gran. Durant un parell de setmanes, tot el món estarà a l'aguait del que s'esdevingui a Barcelona. Una relliscada és una cosa que s'ha de considerar impensable.

I heus ací que perquè un grapat d'individus nedin, corrin, saltin i vagin darrere una pilota durant quinze dies, Barcelona llançarà la casa per la finestra, i es guarnirà ben guarnida. Fins i tot tindrà un *pirulí*.

Com a Madrid...